

En el *Llibre del Rep.*, f. 18v, Busquets 740, surt la forma *Baalichi*; a l'any 1311, apareix *Valig* (A. PONS I PASTOR, *Hist. Mall.*, v, 46).

La cosa evident és que és nom prejaumí i probablement un mossarabisme. Hi ha una semblança considerable amb el nom de *Vàritx*, d'una antiga possessió i font de la *vall d'en Marc* del terme de Pollença. Hi ha dues diferències en les consonants, que podem qualificar de lleus: una *b* i una *v* són fonemes extremadament afins i sovint intercanviables. Una cosa semblant es pot dir de la *r* i la *l*, sobretot tenint en compte la pronúncia morisca que era com la d'una *l* andalusa. Alguna cosa deu restar d'aquell intercanvi en aquesta zona: encara que el parlar mallorquí manté rigorosament la distinció fonètica entre *b* i la *v*, labiodental, a Alcúdia Coromines va oir *Biniatria* pronunciat *viniatria* el primer cop i després amb la *b* correcta, el nom que hem explicat supra (1964); cf. també a *Ballfogó*.

Aquella semblança pot induir-nos a suposar que vengui del llatí *PALIS*, literalment 'en els pals, en les estagues'. Llavors la *p*, per la intervenció de l'àrab, s'hauria canviat en *b*, i en el cas de *Vàritx* els catalans l'haurien mudat en *v*, per una espècie de correcció exagerada de l'arabisme (com sigui que l'àrab no té el so de *v*).

Indubtablement són una sèrie de postulats; ja el suposar que en un nom mossàrab l'àrab canviés la *p* en *b*, i que no quedi cap rastre de la forma pròpiament mossàrab en *p* conservada, és una forta suposició: gairebé sempre en els mossarabismes trobem formes en *p*, o bé hi ha vacil·lacions entre *p* i *b*, mentre que aquí la *b* arabitzada seria unànime i fins hauria arribat a *v*.

Això ens fa pensar que hi ha una altra etimologia romànica possible. Són molts els topònims mossàrabs que contenen la paraula llatina *VALLIS*: a Andalusia i Múrcia hi ha tres poblacions famoses anomenades Vélez; i Velefique, cap a Almeria, que ve de *VALLIS FICUUM* 'vall de les figueres'. Justament *Bàlitx de Baix*, que pot ser la matriu de tots tres *Bàlitx*, es troba en la confluència del torrent que baixa de *Moncaira* amb el torrent que baixa de *Bàlitx d'Amunt*.

Això ens estalviaria la suposició de l'arabisme $p > b$. Si això és aplicable a *Vàritx* s'hi hauria mantingut o restituit la *V*. Per aquesta raó i perquè amb l'etimologia *VALLES* tenim un suport objectiu en els fets geogràfics, sembla més convincent l'ètimon *VALLES* 'les valls'.

Geogràficament també és aplicable a *Vàritx* ja que allà conflueixen la *vall d'en Marc* i les vessants o conques de *Fartàritx* i *Ariant*. Vegeu, però, una alternativa sobre *Vàritx* en aquest article.

No podem donar cap de les dues etimologies concretes, ni tan sols la segona, com a segures, l'única cosa bastant segura és que són mossarabismes. Ens deixa cert escrúpol la grafia *Baalichi*, del *Repartiment*. No s'ha